

Крюков О. І., д.держ.упр, проф., НУЦЗУ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розкриваються проблеми інформаційного забезпечення органів публічної влади та їх вплив на національну безпеку держави. Підкреслюється роль глобалізаційних процесів у формуванні інформаційного суспільства. Аналізуються головні напрямки та прорахунки державної інформаційної політики в контексті національної безпеки держави.

Ключові слова: *інформаційне забезпечення, глобалізаційні процеси, інформаційна політика держави.*

In the article the problem of information support of public authorities and its impact on national security of the state are defined. The role of globalization in the process of shaping the information society is emphasized. The main directions and the failures of the state information policy in the context of national security of the state are analysed.

Keywords: *information provision, globalization processes, information policy of the state.*

Постановка проблеми. Роль інформації в сфері публічної влади суспільства постійно зростає. Розвиток засобів комунікації призвів до виділення інформаційних ресурсів в окремий специфічний вид інструментів державної політики. В державно-управлінській діяльності відмічається швидке зростання обсягів управлінської інформації. В сучасних умовах особливо зростає необхідність для органів публічної влади не тільки ефективно використовувати інформацію, але й забезпечити реальний захист інформаційних ресурсів держави від ризиків сучасних глобалізаційних процесів.

Події останнього часу в Україні та світі свідчать про те що , проблеми інформаційної безпеки держави є дуже актуальними в наш час, але не зважаючи на велику кількість документації, управлінцям бракує інформації для прийняття ефективних рішень. Вирішення даного питання можливе з запровадженням сучасної системи інформаційного забезпечення в державному управлінні, яке дозволить підвищити компетентність та ефективність прийнятих управлінських рішень.

У цілому політика національної безпеки держави спрямована на мінімізацію та, по можливості, уникнення існуючих чи потенційних внутрішніх або зовнішніх загроз розвитку держави у відповідності з її цілями.

У цьому контексті інформаційна безпека, як невід'ємна складова

національної безпеки, потребує свого забезпечення на державному рівні, оскільки протягом усієї історії розвитку людства інформація розглядалася як важливий військовий, політичний, економічний і соціальний фактори, що в значній мірі обумовлює розвиток держави, суспільства і особистості в конкретних історичних умовах. Проте вдосконалення інформаційних технологій зробило державну таємницю не абсолютним, а відносним поняттям. Тому, можна констатувати, що відбувається зменшення часу, протягом якого держава здатна зберігати секретність інформації, зокрема стратегічної. Визначені закономірності дозволяють дійти висновку, що в сучасних умовах традиційні підходи щодо забезпечення інформаційної безпеки у короткий проміжок часу втрачають свою ефективність і потребують постійного удосконалення.

Як зазначають відомі українські вчені в галузі інформаційної політики Г. Почепцов та С. Чукут, “всі держави проходять шлях від аграрного до індустріального суспільства, а потім – до інформаційного. Важелями впливу на кожному з цих етапів є принципово різні елементи. На першому – земля, на другому – машини, на третьому – інформація. В інформаційному суспільстві найбільша кількість людей зайнята обробкою і породженням інформації. Сьогодні людство увійшло саме в інформаційну цивілізацію” [11, с. 11].

Магістральною тенденцією цивілізаційного поступу стала глобалізація, до ознак якої слід віднести такі: зростання інтегративних процесів у світовій економіці, уніфікація політико-правових норм і “розмивання” державних кордонів, посилення ролі наднаціональних організацій, транснаціоналізація соціального та культурно-ідеологічного життя.

Ключовою рушійною силою глобалізаційних трансформацій є повсюдне розгортання новітніх інформаційно-комунікативних технологій. Технічний прогрес значно скоротив вартість накопичення, обробки та передачі інформації в планетарних масштабах, що позначилося на показниках економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження інформаційного суспільства становлять праці класиків Д. Белла, Е. Тоффлера, М. Кастельса, М. Маклюена. Науковими дослідженнями різноманітних аспектів інформаційного забезпечення органів влади, займалися вчені О. Бухтатий, М. Дітковська, М. Дзюба, Н. Драгомирецька, П. Клімушин та ін. Інформаційно-аналітична діяльність органів влади, роль інформації у процесі прийняття державно-управлінських рішень досліджували вчені: В. Дзюндзюк, А. Дегтяр, М. Карашук, О. Крюков, Г. Почепцов, О. Радченко, В. Степанов, С. Чукут та ін.

Постановка завдання. Втім, незважаючи на значний науковий інтерес фахівців до проблем інформаційного забезпечення органів публічної влади, ряд теоретичних, методологічних та практичних питань залишаються невирішеними. Потребує подальшого вивчення механізм інформаційного забезпечення публічної влади в Україні, та її вплив на інформаційну безпеку держави, що й становить мету нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. У XXI ст. місце і роль держав у світі визначатимуть масштаби та глибина поширення цифрових технологій, супутникового зв'язку волокон, комп'ютеризації та Інтернету. Їхній потужний вплив визначатиме взаємини в людській спільноті, змінюватиме економічне та соціокультурне середовище, закладаючи засади нової форми суспільного устрою.

Рівнем інформаційного забезпечення перевіряється і оцінюється ступінь зрілості суспільства. Важливим фактором є готовність публічної влади виконувати своє призначення у відповідності до вимог сучасного суспільства. Влада в умовах демократичного відкритого суспільства зацікавлена в інформатизації всіх сфер суспільного життя та індивідуального буття людини. Вона є важливим чинником вироблення і реалізації державної політики відповідно до нових умов інформаційного суспільства.

Рівень інформатизації визначить ступінь готовності суспільства до існування в умовах інформаційного суспільства, рівень конкурентоздатності держави на міжнародній арені. Для характеристики рівня розвитку інформаційного суспільства використовуються ІКТ-індекси (е-індекси). До основних індикаторів експерти включають, індикатори стану доступу до телекомунікаційної інфраструктури: доступ населення й суспільства до радіо, телефону, ПК, Інтернет; у шкіл – до ПК, Інтернет; у медичних установ, місцевої влади й уряду – до телефону, ПК, Інтернет.

Існує більше двадцяти різних е-індексів, найбільш відомим з яких є:

- індекс Цифрової Спроможності або цифрової перспективи (Digital Opportunity Index, DOI), розроблений ІТУ в межах WPIIS;
- індекс цифрового доступу (Digital Access Index, DAI), ІТУ;
- індекс мережної готовності (The World Economic Forum's Networked Readiness Index (NRI));
- індекс інформаційного суспільства (Information Society Index, ISI), компанія IDC.

Для характеристики інформаційного забезпечення важливим є критерій готовності суспільства до використання ІКТ.

З 2000 р. організація Economist Intelligence Unit і корпорація IBM щорічно публікують рейтинги провідних країн світу в галузі „Електронної готовності” (e-readiness). Ці рейтинги засновані на моделі, розробленій спільно з інститутом IBM Institute for Business Value. „Електронна готовність” – це критерій готовності країни до використання різних інтернет-можливостей.

Методологія ранжирування країн є багатоаспектною і постійно модифікується, модель складається зі ста кількісних і якісних критеріїв, що представлені наступними категоріями:

- забезпеченість зв'язком і технологічна інфраструктура (20% оцінки) проникнення Інтернету, мобільних телефонів, персональних комп'ютерів, WiFi-доступ, захист Інтернету;

– бізнес-середовище (15%) – загальна оцінка ділового клімату, що охоплює розвиток економіки, політичну стабільність, регуляцію оподаткування, ринку праці, якість інфраструктури, відкритість ринку до торгівлі та інвестицій;

– соціальне і культурне середовище (15%) – рівень загальної освіти, комп'ютерна грамотність, використання електронного бізнесу як каталізатора інновацій, кількість зареєстрованих патентів, технічні навички робочої сили;

– правове середовище (10%) – законодавче і державне регулювання використання Інтернету, легкість реєстрації нового бізнесу, захист інтелектуальної власності, урядова підтримка інфраструктури Інтернету, рівень цензури;

– урядова політика і бачення (15%) – законодавче і державне регулювання використання Інтернету, легкість реєстрації нового бізнесу, захист інтелектуальної власності, урядова підтримка інфраструктури Інтернету, рівень цензури;

– пристосованість споживача і бізнесу до електронної комерції (25%) – національні витрати на інформаційно-телекомунікаційні технології, рівень і вектор розвитку електронної торгівлі, якість логістики і систем постачання, дієвість корпоративних фінансів [1, с. 24–28].

Інформаційне забезпечення являється складним процесом для країн з відсталою економікою. Перед Україною, в сучасних умовах стоїть завдання – провести соціально-економічну модернізацію на основі використання новітніх ІКТ, воно потребує мобілізації значних політичних, економічних, фінансових, наукових та кадрових ресурсів.

У цьому контексті, на наш погляд, потрібно визначити основні проблеми України в питаннях забезпечення інформаційної безпеки. До останніх можна віднести такі:

1) розповсюдження ідей, що провокують конфлікти на національному, релігійному і соціальному ґрунті та масові заворушення, а також розпалення серед українського населення ідей сепаратизму;

2) заклики подосягання з боку окремих груп та осіб на державний суверенитет, територіальну цілісність, економічний, науково-технічний і оборонний потенціал нашої держави;

3) проведення на шкоду інтересам України спеціальних інформаційних операцій та актів зовнішньої інформаційної агресії;

4) комп'ютерна злочинність;

5) інформаційний тероризм;

6) розголошення інформації, яка становить державну та іншу, передбачену законом, таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави;

7) дискредитація політики нашої держави та авторитету окремих державних діячів;

8) прояви обмеження свободи слова і доступу громадян до інформації та інших їхніх прав і свобод;

9) поширення в ЗМІ культу насильства, жорстокості, порнографії та інших проявів аморальності;

10) намагання маніпулювати громадською думкою, зокрема шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації;

11) значний обсяг іноземної присутності в інформаційному просторі України;

12) небезпечно для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки, пов'язаних з інформаційною сферою;

13) науково-технологічне відставання України від розвинутих країн;

14) низька конкурентоспроможність продукції з обслуговування інформаційної сфери;

15) нерозвиненість внутрішнього ринку високотехнологічної продукції та відсутність його ефективного захисту від іноземної технічної і технологічної експансії.

Головними прорахунками України при реалізації цього питання є такі:

– невміння працювати в щогодинному динамічному режимі, що пов'язано з забюрократизованістю інформаційної сфери, де все потребує погодження і ніхто не хоче брати на себе відповідальність за ті чи інші принципові кроки;

– невміння дати якісний інформаційний продукт, як виявилось в кризовій ситуації журналісти вже не “з’їдають” ті повідомлення з боку влади, які до цього розповсюджувалися досить активно;

– відсутність системної роботи з зарубіжною громадською думкою, випадкові інформаційні повідомлення ніколи не були ефективними;

– невміння розмовляти з власним населенням, наприклад, породження спростування є більш інтелектуально важким інформаційним продуктом, аніж породження позитиву;

– силові структури не ведуть власної інформаційної роботи, що зумовлює небажання йти в армію, як це було з ракетою в Броварах, яка влучила не в житловий будинок, а в українську армію, яка не знала, як себе захистити [11, с. 20].

На шляху інформаційного забезпечення органів публічної влади в Україні існує цілий ряд проблем, які потребують вирішення.

По-перше, це наукове та кадрове забезпечення сфери ІКТ. З одного боку, Україна має обмежений фінансовий та кадровий ресурс для забезпечення швидкого переходу до створення інформаційного суспільства, це обумовлено „еміграцією інтелектуального капіталу” – в середньому 2,5 тис. професіоналів виїжджають на роботу за кордон щорічно). Водночас, слід підкреслити, що наукове та кадрове забезпечення сфери ІКТ в Україні є традиційно досить потужним. Щорічно українські вищі навчальні заклади випускають 50 тисяч

спеціалістів в інформаційно-технологічній сфері.

Наступна проблема – уповільнення впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Кризова ситуація і пов'язане з нею важке економічне становище країни в 2014-2015 роках вже привело до значного скорочення витрат на інформаційні технології. Серед причин – падіння ВВП і недостатність фінансових ресурсів у всіх категорій споживачів.

Однією з проблем інформаційного забезпечення в сфері державного управління є забезпеченість комп'ютерною технікою державних органів. Показник забезпеченості обчислювальною технікою у розрахунку на одного державного службовця центральних органів виконавчої влади та обласних державних адміністрацій складає відповідно 2,09 та 0,63. Тобто центральних органах виконавчої влади (разом із структурними підрозділами) у середньому на одного держслужбовця є у наявності 2 одиниці комп'ютерної техніки, у той час як на держслужбовця ОДА – менше одиниці [8, с. 30].

З метою подальшого впровадження ІКТ Україні розроблено проект Концепції Державної цільової програми впровадження в органах державної влади програмного забезпечення з відкритим кодом.

Надання органами державної влади електронних інформаційних та адміністративних послуг громадянам та бізнесу на базі електронних інформаційних ресурсів з використанням мережі Інтернет є вкрай важливим для підвищення ефективності державної влади та суттєвим кроком до впровадження Електронного урядування в Україні. Такий підхід цілком відповідає європейським стандартам.

Серед проблем, що залишаються, варто виокремити такі:

- низька ефективність створених інформаційно-аналітичних систем окремих органів державної влади, які практично не використовують можливості сучасних методів аналітики, ситуаційного аналізу та прогнозування;
- повільне впровадження нових методів навчання, заснованих на використанні інформаційно-комунікаційних технологій;
- зниженню обсягів використання неліцензійного програмного забезпечення, зниженню видатків державного бюджету на легалізацію програмного забезпечення, розвитку індустрії програмного забезпечення в Україні.

Зазначене свідчить про необхідність неухильного дотримання органами державної влади чинного законодавства у сфері інформатизації, визначення пріоритетних напрямів інформатизації відповідних галузей з метою забезпечення комплексності та цілісності виконання робіт з інформатизації та недопущення створення передумов отримання неякісних послуг. Основне завдання, що стоїть сьогодні перед державою, – це створення національної інноваційної системи, що базується на розвиненій інфраструктурі, цивілізованому ринку технологій та законодавчій охороні результатів інтелектуальної праці. Спираючись на ефективну державну політику, Україна має реальні можливості здійснити технологічний прорив. Для підвищення ефективності державного управління важливим залишається удосконалення

механізму інформаційного забезпечення.

Висновки. Аналіз ситуації в інформаційно-комунікаційної сфері дозволяє сформулювати наступні основні завдання держави: створення умов розвитку і зростання інформаційного сектора української економіки; підтримка інноваційних проектів створення та розвитку систем інформатизації; інформаційне забезпечення та захист інформації; розвиток правової бази інформатизації, та належне забезпечення національної безпеки держави в інформаційної сфері.

Список використаних джерел

1. Бухтатий О. Є. Реформування інформаційної сфери України : політичні та адміністративні аспекти / О. Є. Бухтатий // Держава та регіони : зб. наук. пр. – Запоріжжя : Класичний приватний університет. – 2010. – № 2. – С. 24–28. – (Серія «Державне управління»).
2. Гальчинський А. Трансринкові трансформації / А. Гальчинський // Економічна теорія. – 2007. – №1. – С. 3–12.
3. Дітковська М. Ю. Упровадження новітніх інформаційних технологій в органах державної влади і місцевого самоврядування / М. Ю. Дітковська // Теорія та практика державного управління. – 2008. – № 3. – С. 147–151.
4. Драгомирецька Н. М. Теоретичний аналіз комунікативної діяльності державного службовця : монографія / Н. М. Драгомирецька. – О. : Астропринт, 2005. – 280 с.
5. Закон України «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI від 13 січня 2011 року // Офіційний вісник України. – 2011. – № 10. – С. 29. – Ст. 446.
6. Каращук М. Г. Інформаційна влада в системі сучасних владних відносин / М. Г. Каращук // Політологічний вісник : зб. наук. пр. : Вип. 20. – К. : ТОВ «XXI століття: діалог культур», 2005. – С. 226–234.
7. Кастельс М. Галактика Інтернет : размышления об Интернете, бизнесе и обществе / М. Кастельс ; [пер. с англ. А. Матвеева, под ред. В. Харитоновой]. – Екатеринбург : У-Фактория : Изд-во Гуманит. ун-та, 2004. – 328 с.
8. Клімушин П. С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві : монографія // П. С. Клімушин, А. О. Серенок. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. – 312 с.
9. Крюков О. І. Інформаційна безпека держави в умовах глобалізації / О. І. Крюков // Державне будівництво : зб. наук. пр. [Електронне наукове фахове видання]. – 2007. – № 2. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVu/2007-2/doc/1/10.pdf>.
10. Луценко С. М. Особливості інформаційного забезпечення в державно-управлінській діяльності / С. М. Луценко // Держава та регіони : зб. наук. пр. – Запоріжжя : Класичний приватний університет,

2010. – № 2. – С. 41–45. – (Серія «Державне управління»).

11. Почепцов Г. Інформаційна політика : навч. посіб. / Г. Почепцов, С. Чукут. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 663 с.

12. Серенок А. О. Комплексний індекс показника готовності до електронного уряду / А. О. Серенок // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2009. – Вип. 2 (25). – С. 353–359.

13. Степанов В. Ю. Сучасний інформаційний простір : особливості та тенденції розвитку : монографія / В. Ю. Степанов. – Х. : Вид-во «С.А.М.», 2010. – 280 с.

14. Тоффлер Э. Третья волна / Э.Тоффлер ; [пер. с англ. К. Ю. Бурмистрова и др.]. – М. : ООО “Издательство АСТ“, 2009. – 795 с.